

digital technologies and the difficult state in which Ukraine found itself due to military action and the negative epidemiological situation, it is appropriate to create a system of higher military education using the subject-activity approach and the introduction of forms of distance learning. It is proposed to direct the military-pedagogical training of specialists along six lines. The assessment of the level of conformity of a serviceman's actual professional qualities with the requirements to the occupied military position is important in the professional-psychological selection in the Armed Forces. That is why it is expedient to develop a model of recreation of intellectual potential of servicemen and a methodology for evaluating the general level of intellectual resources of the Armed Forces of Ukraine. In the basis of construction of such model it is offered to put directions of military-pedagogical training of military specialists together with professionally important criteria of evaluation of recreating of moral-psychological qualities of servicemen of the Armed Forces of Ukraine.

**Keywords:** professional training, training subject, recreating of military specialists' intellectual potential, military-pedagogical orientation, model of recreation of serviceman's intellectual potential.

УДК 355.23;339.19

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2021.45.13-16>

О. Ісламова, канд. філос. наук  
Хмельницький, Україна  
[a.islamova90@gmail.com](mailto:a.islamova90@gmail.com)  
ORCID ID: 0000-0002-2102-7363

## ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ГОТОВНОСТІ ПРИКОРДОННИКІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ФАХОМ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Представлено узагальнення вітчизняного та європейського досвіду щодо сутнісно-понятійних уявлень про професійну мобільність як чинник готовності прикордонників до діяльності за фахом. Зроблено висновок про те, що професійна мобільність безпосередньо взаємопов'язана з готовністю до діяльності за фахом, оскільки ці два поняття мають у структурі спільні елементи, зокрема, професійні знання, уміння, навички та професійно-важливі якості. З урахуванням результатів аналізу досліджень, пов'язаних з проблемою професійної мобільності, з'ясовано, що це поняття можна визначити як готовність і здатність до діяльності в умовах трансформації професійних (виробничих, службових) завдань, освоєння нових спеціальностей або змін у них. Професійна мобільність охоплює здатність успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати види діяльності, ефективно використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання будь-яких завдань у професійній сфері, порівняно легко переходити від одного виду діяльності до іншого. Мобільність визначено інтегративною властивістю, що формується і розвивається під час практичної, освітньої, соціальної, соціокультурної діяльності людини та надає їй можливість реалізувати свої задатки, здібності, схильності, можливості. З'ясовано, що в контексті підготовки персоналу прикордонних відомств у країнах ЄС професійна мобільність прикордонників забезпечується їхнім високим рівнем інтероперабельності, що є необхідною умовою для ефективної організації охорони зовнішніх кордонів ЄС представниками різних європейських прикордонних відомств. Найпоширенішою формою забезпечення професійної мобільності європейських прикордонників є робота в межах Постійного корпусу європейської агенції прикордонної і берегової охорони Фронтекс. Підготовка персоналу ДПСУ за умов євроінтеграції потребує вивчення досвіду прикордонних відомств країн ЄС щодо забезпечення умов для розвитку професійної мобільності прикордонників, що вимагає подальшого ґрунтовного дослідження окресленого напрямку.

**Ключові слова:** професійна мобільність, прикордонники, професійна діяльність, професійна підготовка, соціальна мобільність, професійна кар'єра.

**Постановка проблеми.** Результати аналізу досліджень з професійної мобільності свідчать, що для сучасного динамічного глобалізованого світу характерна зміна людьми свого місця в соціальній структурі суспільства. На цей процес впливають різні чинники, зокрема, діджиталізація суспільства, сучасні інформаційні технології, їхнє активне впровадження у різні сфери суспільної і промислової діяльності, динамічний розвиток галузей суспільного виробництва, реформи різних сфер життєдіяльності, інтелектуалізація, реформи професійної діяльності тощо. Вплив цих чинників на сучасне суспільство та економіку вимагають від фахівців постійної актуалізації фахових навичок, здатності швидко орієнтуватися в професійному середовищі, приймати грамотні кваліфіковані рішення, високої інтелектуальної та професійної мобільності в умовах швидкозмінних ситуацій. Передбачається, що майбутній фахівець в умовах швидкої трансформації суспільства зможе успішно адаптуватися з метою відповідності його вимогам, буде орієнтуватися на цінності суспільства з урахуванням власного попереднього досвіду професійної діяльності.

Результати аналізу публікацій щодо різноманітних аспектів професійної підготовки фахівців свідчать про те, що формування мобільності в майбутніх фахівців – студентів ЗВО є важливим педагогічним завданням, що передбачає таку організацію освітнього середовища, яка забезпечує орієнтацію майбутнього фахівця на постійний професій-

ний розвиток, самореалізацію, кар'єрне зростання, самовдосконалення, готовність до швидкої адаптації відповідно до нових умов та спроможність активно впливати на несприятливі умови з метою нейтралізації їх.

Особливого значення сьогодні професійна мобільність набуває для персоналу прикордонних відомств, особливо у країнах Європейського Союзу (ЄС). Персоналу європейських прикордонних відомств доводиться брати активну участь у спільних операціях уздовж зовнішніх кордонів ЄС, у спільному патрулюванні, заходах з охорони ділянок кордону посиленого міграційного тиску. Ці заходи можуть відбуватись у різних країнах, різною мовою, із використанням обладнання різного типу. З огляду на це, можливості професійної мобільності прикордонників країн ЄС викликають значний інтерес для Державної прикордонної служби України (ДПСУ) і потребують ретельного вивчення стосовно можливості їхнього використання у професійній діяльності українських прикордонників.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблема мобільності, зокрема соціальної і професійної, останнім часом перебуває в полі зору представників різних наук. Наприклад, сутнісні характеристики соціальної і професійної мобільності досліджували Н. Грицькова [1], Н. Брижак [2], Л. Сушенцева [3], В. Тернопільська та Н. Чіжова [4]. Психолого-педагогічні аспекти формування професійної мобільності досліджували Є. Іванченко [5], Л. Сушенцева [6], Н. Чернуха [7], Л. Хоружа [8].

Особливості розвитку академічної мобільності фахівців з охорони кордону в країнах ЄС вивчав А. Балендр [17]. Водночас потребує додаткового аналізу та узагальнення сутнісно-понятійний аспект проблеми формування і розвитку професійної мобільності прикордонників з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду.

**Мета статті** – узагальнення вітчизняного та європейського досвіду щодо сутнісно-понятійних уявлень про професійну мобільність як чинник готовності прикордонників до діяльності за фахом.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Поняття "мобільність" походить від латинського "mobilis", що означає "рухливість, мінливість, здатність до швидкої дії та зміни станів, певна властивість особистості" [4]. У соціально-педагогічному аспекті воно відображає динамічні процеси, пов'язані із прагненням людей задовольнити матеріальні або духовні потреби. Найбільш поширеним у науково-педагогічному обігу є поняття "соціальна мобільність" та похідне від нього – "професійна мобільність". Ці поняття близькі за значенням до поняття "соціальний ліфт", "кар'єра", що пов'язані зі зміною людьми соціального становища.

Розрізняють два основні види мобільності – горизонтальну і вертикальну [9]. Горизонтальна мобільність – це коли індивід не змінює свого соціального статусу. Класифікують територіальну і частково професійну мобільність. Вертикальна мобільність передбачає перехід індивіда від одного соціального становища до іншого. Це може бути підвищення або пониження по службі, поліпшення або погіршення добробуту [9].

Професійна мобільність є одним із видів соціальної мобільності. На думку Л. Сушенцевої, професійна мобільність охоплює процес вибору професії, підвищення кваліфікації, зміну місця роботи або професії, плинність кадрів, розвиток кар'єри тощо. Вчена визначає професійну мобільність як "готовність фахівця до зміни виконуваних професійних завдань, здатність швидко опановувати нові види робіт, нові спеціальності" [3].

У дослідженні Л. Горюнової визначено чинники, що забезпечують професійну мобільність фахівця. Це якісні характеристики особистості, що забезпечують внутрішній механізм розвитку людини; сформованість ключових та загальнопрофесійних компетентностей; зміст професійної діяльності; зміна стану середовища і самореалізацією людини в житті та професії; готовність до перетворення людиною самої себе, а також навколишнього професійного та життєвого середовища [10, с. 186].

Інші вчені до структури професійної мобільності відносять володіння високим рівнем узагальнених професійних знань, досвідом їхнього оновлення, актуалізації та самостійного здобуття, уміння ефективно використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання будь-яких професійних завдань, а також за потреби легко переходити від одного виду діяльності з урахуванням [5, с. 31]. Також поняття "професійна мобільність", на думку вчених [7, 8, 11], характеризує не лише здатність особистості змінювати свою професію, місце і напрямки діяльності, але й уміння приймати самостійні і нестандартні рішення, спрямовані на підвищення рівня свого професіоналізму, а також швидко опановувати нове освітнє, професійне, соціальне і національне середовище. Одним із очікуваних результатів професійної мобільності є ефективна трудова діяльність. Отже, основними сутнісними характеристиками професійної мобільності фахівця можна вважати властивості особистості, що забезпечують внутрішній механізм розвитку людини; прагнення до кар'єрного просування та

професійного розвитку; сформованість основних і загальнопрофесійних компетентностей; адаптивність особистості; спроможність до динамічного нарощування власного потенціалу; готовність до професійного самовдосконалення; готовність до швидких змін місця роботи, її географічного розташування; здатність швидко й успішно оволодівати новими засобами професійної діяльності, технікою і технологіями; здатність до набуття нових знань та вмінь, які забезпечують ефективність нової професійної діяльності; здатність до швидких змін професійних функцій і професійних компетенцій, переходу з однієї професійної позиції в іншу [7, 8, 11].

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що професійна мобільність взаємопов'язана з готовністю фахівця до діяльності за фахом. Дослідники вказують, що професійна готовність, як і професійна мобільність, є закономірним цілеспрямованим результатом професійної підготовки, освіти, самоосвіти та самовиховання, особистісно-мотиваційного становлення, налаштованості на ефективну професійну діяльність. Професійна готовність, як і професійна мобільність, забезпечує здатність фахівця до успішного виконання завдань [13]. На думку вчених, професійна готовність у своїй структурі містить систему професійних знань, умінь, навичок, професійно-важливих якостей особистості, ціннісно-мотиваційних ставлень, уміння долати перешкоди та досягти успіхів у кар'єрі. Це складне психологічне, особистісне утворення, активний діяльний стан особистості, певна складна її властивість, що охоплює систему перерахованих вище інтегрованих властивостей [1].

У контексті професійної діяльності прикордонних відомств у країнах ЄС, зважаючи на її спільний характер відповідно до концепції європейського інтегрованого управління кордонами, професійна мобільність персоналу цих відомств займає особливе місце. Наприклад, в європейських країнах питаннями організації спільної охорони кордону, та, відповідно, професійної мобільності, опікуються такі правоохоронні організації, як: Фронтекс (Європейське відомство прикордонної і берегової охорони), CEPOL (European Union Agency for Law Enforcement Training – Агенція ЄС з питань правоохоронної підготовки) та ECGFF (European Coast Guard Functions Forum – Форум європейських відомств берегової охорони).

Спільна діяльність прикордонних відомств країн ЄС у сфері підготовки персоналу під загальним керівництвом агенції Фронтекс створила передумови для формування єдиних стандартів професійної діяльності прикордонників ЄС. Вони окреслені в основних нормативно-правових документах ЄС – Шенгенському прикордонному кодексі [14], Регламенті про Європейську прикордонну і берегову охорону [15], Галузевій рамці кваліфікацій сфери охорони кордонів країн ЄС [16].

Сьогодні основною вимогою до підготовки персоналу європейських відомств є забезпечення їхньої інтеграбельності, або оперативна сумісність (взаємозамінності) прикордонників різних країн ЄС, що є необхідною умовою для ефективної організації охорони зовнішніх кордонів ЄС представниками різних європейських прикордонних відомств. Це також посилює і допомагає розвивати спільну європейську прикордонну культуру, таким чином сприяючи й розвитку професійної мобільності європейських прикордонників [17]. Водночас забезпечення професійної мобільності європейських прикордонників базується на відповідних принципах їхньої спільної професійної діяльності:

- гуманізм – виконання професійної діяльності має сприяти усвідомленню прикордонниками своїх обов'язків та вмінно розуміти людей та спільноти;

- професіоналізмі – виконання професійних обов'язків прикордонниками має відповідати найвищим стандартам та включати використання сучасних технологій охорони кордону;

- відкритості – сприяння комунікації як у межах прикордонної служби, так і з партнерськими організаціями;

- командної роботи – виконання професійних обов'язків прикордонниками з різних країн має сприятись як командна робота [18].

Найбільш поширеною формою забезпечення професійної мобільності європейських прикордонників є підготовка персоналу Постійного корпусу агенції Фронтекс. Починаючи з 2020 року агенція оголосила про створення власного кадрового потенціалу, персоналу європейських прикордонних відомств, які отримують підготовку за профілем і прямують до місць проведення спільних операцій з охорони зовнішніх кордонів ЄС. На основі результатів аналізу ризиків Фронтекс, спільних операцій і попередньої оцінки потреб заходи з тематичної підготовки забезпечують актуальну підготовку персоналу в конкретних сферах охорони кордону. Це також досягається шляхом створення надійних та ефективних мереж з партнерськими відносинами з відповідними органами країн-членів ЄС та країнами-партнерами, а також шляхом підтримки мереж для забезпечення підготовки персоналу (напр., Мережа партнерських академій Фронтекс, вебплатформа Virtual Aula) [19, 20].

Останнім часом було значно активізовано участь персоналу ДПСУ в програмах професійної мобільності агенції Фронтекс (програма EU Staff Exchange) для фахівців повітряних пунктів пропуску країн ЄС та країн-партнерів Фронтекс. Українські прикордонники виконують обов'язки у провідних європейських аеропортах, а їхні досвідчені колеги з країн ЄС працюють у повітряних пунктах пропуску нашої держави. Також персонал ДПСУ бере участь у спільних операціях на сухопутних кордонах України з країнами ЄС, зовнішніх морських кордонах ЄС, розвиток професійної мобільності персоналу посилюється шляхом активної участі у спільних проектах з підготовки персоналу для розвитку їхньої інтероперабельності, активізується обмін інформацією та впровадження спільного аналізу ризиків, проводиться обмін статистичною та аналітичною інформацією тощо.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Поняття "професійна мобільність" відображає готовність і здатність фахівця до діяльності в умовах динамічних змін у сфері професійних (виробничих, службових) функцій, освоєння людиною нових спеціальностей або змін у них. Професійна мобільність охоплює здатність ефективно використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання будь-яких завдань у професійній сфері, успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати види діяльності, порівняно легко переходити від одного виду діяльності до іншого. Для професійної мобільності важливо володіти високим рівнем загальних і професійних компетенцій, досвідом застосування, бути готовим до їхнього вдосконалення та самостійного опанування.

У контексті підготовки персоналу прикордонних відомств у країнах ЄС професійна мобільність прикордонників має забезпечуватись їхнім високим рівнем інтероперабельності, що є необхідною умовою для ефективної організації охорони зовнішніх кордонів ЄС представниками різних європейських прикордонних відомств. Найбільш поширеною формою забезпечення професійної мобільності європейських прикордонників є робота в

межах Постійного корпусу європейської агенції прикордонної і берегової охорони Фронтекс. Підготовка персоналу ДПСУ за умов євроінтеграції потребує вивчення досвіду прикордонних відомств країн ЄС щодо забезпечення умов для розвитку професійної мобільності прикордонників, що вимагає подальшого ґрунтовного дослідження окресленого напрямку.

#### Список використаної літератури

1. Грицькова Н. Професійна мобільність фахівця: сутність та структура / Н. Грицькова // Вісн. ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2010. – № 12(199). – С. 25–32.
2. Брижак Н. Професійна мобільність як фахова якість майбутнього вчителя / Н. Брижак // наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Серія: Педагогіка. Соціальна робота, 2016. – Вип. 1. – С. 67–70. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuped\\_2016\\_1\\_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuped_2016_1_16)
3. Сушенцева Л. Професійна мобільність як сучасна педагогічна проблема / Л. Сушенцева // наук.-метод. журн. Креативна педагогіка, 2011. – Вип. 1. – С. 129–136.
4. Тернопільська В. Мобільність особистості як предмет наукового дослідження / В. Тернопільська, Н. Чижова // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді, 2016. – Вип. 20(2). – С. 234–243. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd\\_2016\\_20%282%29\\_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2016_20%282%29_23)
5. Іванченко Є. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук. / Є. Іванченко. – Одеса, 2005. – 181 с.
6. Сушенцева Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика : монографія / Л. Сушенцева ; за ред. Н. Г. Ничкало; Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. – Кривий Ріг : Вид. дім, 2011. – 439 с.
7. Чернуха Н. Формування соціальної мобільності студентів в сучасному інтеграційному освітньому просторі / Н. Чернуха // Інноваційні процеси в освітньому просторі: доступність, ефективність, якість ; зб. мат. конф. 13–15 лист. 2012 р. – С. 91–101.
8. Хорунжа Л. Формування інтелектуальної мобільності старшокласників у навчальному процесі загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 "теорія навчання" / Л. Хорунжа. – Харків, 2009. – 22 с.
9. Сорокин П. Соціальна мобільність / П. Сорокин // Человек. Цивілізація. Общество ; общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Согомонов ; пер. с англ. – Москва : Политиздат, 1992. – 542 с.
10. Горюнова Л. Професійна мобільність спеціаліста як проблема розвиваючогося образования : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.08 "теорія і методика професійного образования" / Л. Горюнова. – Ростов-на-Дону, 2006. – 337 с.
11. Прохоренко Т. Професійна мобільність як фактор професійної успішності / Т. Прохоренко // Вісн. нац. ун-ту "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Соціологія, 2017. – № 4. – С. 167–174. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnyuac\\_2017\\_4\\_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnyuac_2017_4_15)
12. Калиновский Ю. Психология исследовательской деятельности : монография / Ю. Калиновский. – Соликамск : СГПИ, 2008. – 236 с.
13. Ковальська І. Формування психологічної готовності членів громадських формувань до охорони державного кордону : автореф. дис. ... канд. псих. наук : 19.00.09 "Психологія діяльності в особливих умовах" / І. Е. Ковальська. – Хмельницький, 2009. – 23 с.
14. Schengen Borders Code. URL: [https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european\\_migration\\_network/glossary\\_search/schengen-borders-code\\_en](https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/schengen-borders-code_en)
15. Regulation (EU) 2016/1624 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2016 on the European Border and Coast Guard. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016R1624>
16. Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding. FRONTEX. Warsaw : Rondo ONZ 1, 2013. Vol. 1. 173 p.
17. Балендр А. Розвиток академічної мобільності фахівців з охорони кордону в країнах Європейського Союзу / А. Балендр ; зб. наук. пр. Нац. акад. ДПСУ. Серія : Педагогічні науки. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2018. – № 2(13). – С. 33–45.
18. Балендр А. Професійна підготовка фахівців з охорони кордону в країнах Європейського Союзу: теорія і практика : монографія. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2020. 504 с.
19. Використання електронних освітніх ресурсів у підготовці майбутніх офіцерів прикордонних підрозділів / О. Діденко, О. Андрощук, М. Маслій та ін. // Information Technologies and Learning Tools, 2020. – Vol. 80(6). С. 39–57.
20. Soroka O. Diagnostics of Leadership Qualities of Specialists of "Man-Man" Type of Professions in Military and Civil Higher Education Institutions: Psychological and Pedagogical Approach / O. Soroka, S. Kalaur, A. Balendr // Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala, 2019. – Vol. 11(4Sup1). – P. 264–277.

## References

1. Hrytskova N. Profesiina mobilnist fakhivtsia: sutnist ta struktura [Professional mobility of a specialist: essence and structure]. Visn. LNU im. T. Shevchenka. 2010. №12 (199). S. 25–32. (in Ukrainian).
2. Bryzhak N. Profesiina mobilnist yak fakhova yakist maibutnoho vchytelia [Professional mobility as a professional quality of a future teacher] / N. Bryzhak // Naukovyi visnyk Uzhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seria: Pedagogika. Sotsialna robota. 2016. Vyp. 1. S. 67–70. URL: (in Ukrainian).
3. Sushentseva L. Profesiina mobilnist yak suchasna pedahohichna problema [Professional mobility as a modern pedagogical problem]. Kreatyvna pedahohika: nauk-metod. zhurn. 2011. Vyp. 1. S. 129–136. (in Ukrainian).
4. Ternopilska V., Chizhova N. Mobilnist osobystosti yak predmet naukovo doslidzhennia [Personality mobility as a subject of scientific research] Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi. 2016. Vyp. 20(2). S. 234–243. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd\\_2016\\_20%282%29\\_23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2016_20%282%29_23) (in Ukrainian).
5. Ivanchenko Ye. Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh ekonomistiv u protsesi navchannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Formation of professional mobility of future economists in the process of studying in higher educational institutions]: dys. ... kand. ped. nauk. Odesa, 2005. 181 s. (in Ukrainian).
6. Sushentseva L. Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh kvalifikovanykh robotnykiv u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh: teoriia i praktyka: monohrafiia [Formation of professional mobility of future skilled workers in vocational schools: theory and practice: monograph] / za red. N. H. Nychkalo; In-t prof.-tekh. osvity NAPN Ukrainy. Kryvyi Rih: Vyd. dim, 2011. 439 s. (in Ukrainian).
7. Chernukha N. Formuvannia sotsialnoi mobilnosti studentiv v suchasnomu intehratsiinomu osvithnomu prostori. Innovatsiini protsesy v osvithnomu prostori: dostupnist, efektyvnist, yakist [Formation of social mobility of students in the modern integration educational space. Innovative processes in the educational space: accessibility, efficiency, quality]: zb. materialiv konf., 13–15 lystop. 2012 r. S. 91–101. (in Ukrainian).
8. Khorunzha L. Formuvannia intelektualnoi mobilnosti starshoklasnykiv u navchalnomu protsesi zahalnoosvitnoi shkoly [Formation of intellectual mobility of high school students in the educational process of secondary school]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.09 "teoriia navchannia" / L. A. Khorunzha. Kh., 2009. 22 s. (in Ukrainian).
9. Sorokyn P. Sotsyalna mobylnost [Social mobility // Man. Civilization. Society] // Chelovek. Tsyvylizatsiia. Obshchestvo / Obshch. red., sost. y predysl. A. Yu. Sohomonov: Per. s anhl. M.: Polityzdat, 1992. 542 s. (in Ukrainian).
10. Horiunova L. Profesiionalna mobylnost spetsyalysta kak problema razvyvaiushchehosia obrazovaniia v Rossy [Professional mobility of a specialist as a problem of developing education in Russia]: dys. ... d-ra. ped. nauk: 13.00.08 "teoriia y metodyka professyionalnogo obrazovaniia" / Horiunova Lyliya Vasylevna. Rostov-na-Donu, 2006. 337 s. (in Ukrainian).
11. Prokhorenko T. Profesiina mobilnist yak faktor profesiinoi uspihynosti [Professional mobility as a factor of professional success] Visnyk Natsionalnoho universytetu "Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho". Seria: Sotsiologhiia. 2017. № 4. S. 167–174. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnyuac\\_2017\\_4\\_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnyuac_2017_4_15) (in Ukrainian).
12. Kalynovskiy Yu. Praksyolohyia yssledovatel'skoi deiatelnosti [Praxiology of research activity]: monohrafiia / Yu. Y. Kalynovskiy. – Solymsk: SHPY, 2008. 236 s. (in Ukrainian).
13. Kovalska I. Formuvannia psykholohichnoi hotovnosti chleniv hromadskykh formuvan do okhorony derzhavnoho kordonu [Formation of psychological readiness of members of public formations for protection of the state border]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. psyk. nauk: spets. 19.00.09 "Psykhologhiia diialnosti v osoblyvykh umovakh". Khmelnytskyi, 2009. 23 s. (in Ukrainian).
14. Schengen Borders Code. URL: [https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european\\_migration\\_network/glossary\\_search/schengen-borders-code\\_en](https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/schengen-borders-code_en)
15. Regulation (EU) 2016/1624 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2016 on the European Border and Coast Guard. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TEXT/?uri=CELEX%3A32016R1624>.
16. Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding. FRONTEX. Warsaw : Rondo ONZ 1, 2013. Vol. 1. 173 p.
17. Balendr A. Rozvytok akademichnoyi mobilnosti fakhivtsiv z okhorony kordonu v krayinakh Yevropeys'koho Soyuzu. [Development of academic mobility of border guards in the European Union]. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: pedagogical sciences*. Khmelnytsky: NADPSU Publishing House, 2018. № 2(13). P. 33–45. (in Ukrainian).
18. Balendr A. Profesiyna pidhotovka fakhivtsiv z okhorony kordonu v krayinakh Yevropeys'koho Soyuzu: teoriia i praktyka: monohrafiia. [Professional training of border guards in the countries of the European Union: theory and practice: monograph]. Khmelnytsky: NADPSU Publishing House, 2020. 504 p. (in Ukrainian).
19. Didenko O., Androschuk O., Maslii M., Balendr A., Biliavets S. (2020). Vykorystannya elektronnykh osvitnikh resursiv u pidhotovtsi maibutnikh ofitseriv prykordonnykh pidrozdiliv. [The use of electronic educational resources in the training of future officers of border units]. *Information Technologies and Learning Tools*, 80(6), 39–57. (in Ukrainian).
20. Soroka O., Kalaur S., & Balendr A. (2019). Diagnostics of Leadership Qualities of Specialists of "Man-Man" Type of Professions in Military and Civil Higher Education Institutions: Psychological and Pedagogical Approach. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 11(4Sup1), 264–277.

Надійшла до редколегії 01.03.21

O Islamova, PhD in Philosophy Sci.

National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, Khmelnytskyi, Ukraine

a.islamova90@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2102-7363

## PROFESSIONAL MOBILITY AS A FACTOR OF BORDER GUARDS READINESS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY: UKRAINIAN AND EUROPEAN EXPERIENCE

*The article presents an analysis and generalization of approaches to the nature and content of professional mobility. It is concluded that professional mobility is directly interrelated with readiness to work in the specialty, since these two concepts have common elements in the structure, in particular professional knowledge, abilities, skills and professionally important qualities. Taking into account the results of the analysis of research related to the problem of professional mobility, it was found out that this concept can be defined as readiness and ability to work in the context of transformation of professional (production, service) tasks, development of new specialties or changing them. Professional mobility covers the ability to successfully switch to another activity or change types of activities, effectively use the system of generalized professional techniques to perform any tasks in the professional sphere, and it is relatively easy to move from one type of activity to another. For professional mobility, it is important to have a high level of generalized professional knowledge, experience in improving them and obtaining them independently. The results of the review of publications on the research topic suggest that there are two types of mobility – horizontal and vertical. Horizontal mobility involves the transition of an individual or social object from one social position to another, which is at the same level, as well as a change of place of residence. As for vertical mobility, it involves the transition of an individual or social object from one social position to another. It was found out that mobility is an integrative property that is formed and developed during practical, educational, social, socio-cultural activities of a person and provides him with the opportunity to realize his inclinations, abilities, opportunities. It was found that in the context of training of border guard agencies' personnel in the EU, professional mobility of border guards is ensured by their high level of interoperability, which is a necessary condition for effective organization of protection of EU external borders by representatives of various European border guard agencies. The most common form of ensuring the professional mobility of European border guards is working within the Permanent Corps of the European Border and Coast Guard Agency Frontex. The training of Ukrainian Border Guard Agency's staff in the context of European integration requires the study of the experience of border agencies in EU countries to provide conditions for the development of professional mobility of border guards, which requires further thorough study of the outlined topic.*

**Keywords:** professional mobility, border guards, professional activity, professional training, social mobility, professional career.